

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В. М. КОРЕЦЬКОГО**

ТАРАН Ярослав Анатолійович

УДК 323. 15: 94 (477)

**УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА
ТА ЇЇ РОЛЬ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на четвертій кафедрі Воєнно-дипломатичної академії;
Міністерство оборони України

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор,
ГОРБАТЕНКО Володимир Павлович,
Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
провідний науковий співробітник
відділу правових проблем політології.

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор,
ДЕМ'ЯНЕНКО Борис Леонідович,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»,
декан історичного факультету;

кандидат політичних наук,
ПЕТРЕНКО Ігор Ігорович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
асистент кафедри політичних наук.

Захист відбудеться 05 березня 2018 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) політичних наук в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Автореферат розісланий 05 лютого 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат політичних наук

М. Д. Ходаківський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасному світі, внаслідок різних причин політичного, економічного та соціального характеру, все більше набирають обертів міграційні процеси як добровільного, так і вимушеного характеру. Не оминув цей процес і Україну. Згідно офіційної світової статистики кожен четвертий-п'ятий українець у світі проживає за межами своєї історичної батьківщини майже в 100 країнах, і не всі з них проживають легально, тому серед дослідників не існує єдності щодо їх загальної кількості. В умовах становлення незалежної України постало зацікавлення як української влади, провідних науковців, так і пересічних громадян до українських спільнот, що опинилися внаслідок різних історичних причин поза межами України, оскільки недостатній ступінь дослідження даної проблематики не дозволяє в повній мірі використовувати потенціал організацій української діаспори для ефективної реалізації внутрішньополітичної модернізації, зовнішньої політики нашої держави, спрямованої на покращення взаємовідносин з іншими країнами в різних сферах суспільного життя та підняття іміджу України у світі. До того ж, відтворення цілісної картини генези українського етносу неможливе без дослідження української діаспори, яка є його невід'ємною частиною.

Упродовж останніх років Україна активізувала співпрацю із закордонними українцями, вбачаючи в них потужний державотворчий потенціал. Особливо це стосується країн, суміжних з Україною, однією з яких є Республіка Польща. Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлюється наявністю спільного кордону Польщі з Україною та етнічною близькістю двох народів. А також тим, що в даній країні проживає найбільша автохтонна громада українців серед країн Європейського Союзу.

Оцінюючи рівень дослідження вказаної проблеми, слід відзначити, що, незважаючи на дослідження вітчизняними науковцями її окремих аспектів (Т. Бевз, І. Винниченко, С. Віднянський, В. Євтух, В. Кирилич, Т. Кияк, С. Кульчицький, Ю. Лагутов, А. Попок, С. Рудницький, В. Трощинський, А. Шевченко), проблема використання її в інтересах держави та її структур залишається недостатньо дослідженою, насамперед засобами політичної науки. Саме тому й виникла необхідність у дослідженні питань, пов'язаних із розселенням, чисельністю українців, особливостями їхньої адаптації в іноетнічному середовищі, змінами в етнічній свідомості, адаптації, взаємодії з іншими етнонаціональними спільнотами тощо. Без урахування цих процесів не можна обійтися при виробленні концепції формування, функціонування та взаємозв'язків української діаспори з Україною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на четвертій кафедрі Воєнно-дипломатичної академії в межах тематичного напрямку науково-дослідної роботи «Історія воєнної розвідки України: причини витоку та сучасний стан» (шифр «Історія», № 0101U001382), затвердженого в Національній академії оборони України

9 липня 2004 року. Тема дисертації затверджена Вченою радою Об'єднаного інституту при Національній академії оборони України (протокол № 4 від 25 листопада 2010 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою пропонованої дисертаційної роботи є з'ясування стану і потенційних державотворчих можливостей української діаспори Республіки Польща, а також визначення основних напрямів її залучення до процесу демократизації сучасної України – створення нових та вдосконалення існуючих політичних інститутів, розбудови громадянського суспільства, реалізації стратегії національної безпеки. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

– обґрунтувати поняття «діаспора», проаналізувати причини виникнення, сучасний стан, структуру, класифікаційні ознаки, суспільно-політичні орієнтації зазначеного явища;

– визначити й узагальнити теоретико-методологічні засади дослідження потреб і можливостей співпраці з діаспорою з метою забезпечення національної безпеки держави;

– здійснити політологічний аналіз суспільно-політичних особливостей формування української діаспори в Республіці Польща і виявити ознаки політичного портрета її сучасного представника в польському суспільстві;

– дослідити основні сфери діяльності представників української діаспори в Республіці Польща;

– охарактеризувати основні напрями взаємодії України з представниками української діаспори Республіки Польща;

– визначити місце і роль української діаспори Республіки Польща в реалізації стратегії національної безпеки України.

Об'єктом дослідження є діаспора як чинник міждержавної взаємодії в умовах суспільно-політичних трансформацій.

Предметом дослідження є українська діаспора Республіки Польща та її роль у демократичному розвитку сучасної України.

Методи дослідження. Застосування методології у рамках пропонованого дослідження визначається потребою всебічного аналізу теми та базується на комплексному підході з використанням загальнонаукових і конкретно-наукових методів пізнання, які дозволили всебічно розкрити суть поставленої проблеми, забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів. Міждисциплінарний характер дослідження зумовив одночасне застосування методик і категорій, які використовуються в рамках споріднених з політичною наукою галузей знань – філософії, психології, правознавства, соціології, культурології, – що й дозволило системно охарактеризувати об'єкт і предмет дослідження. З метою систематизації теоретичного матеріалу та отримання нових результатів застосовувались аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і протиставлення, сходження від абстрактного до конкретного, а також принципи об'єктивності, системності, причинності й цілісності дослідження. У дисертації застосовано цілий ряд різних методів: діалектичний, системний, структурно-функціональний, історичний, порівняльно-політологічний, аксіологічний, прогностичний.

З позиції *діалектичного* методу розглянуто суперечності та взаємодію різних чинників у діяльності діаспори як важливого ресурсу державотворення і вдосконалення громадянського суспільства. *Системний* метод дозволив прослідкувати демократичні й, зокрема, посттоталітарні трансформації як комплексний багатоаспектний процес. *Структурно-функціональний* метод дав змогу виявити особливості інституціоналізації та розвитку складних явищ і процесів в умовах переходу суспільства від авторитаризму до демократії. *Історичний* метод використано з метою виявлення специфіки становлення і розвитку феномену діаспори як у загальноцивілізаційному контексті, так і в умовах новітньої політичної модернізації Республіки Польща та України. *Порівняльно-політологічний* метод дозволив порівняти й систематизувати досвід використання можливостей діаспори як чинника національної безпеки держави походження її представників. *Аксіологічний* метод посприяв виявленню визначальних ціннісних орієнтацій представників української діаспори у польському суспільстві, їх участі і налаштованості щодо якісних змін демократичного характеру в Україні. Застосування *прогностичного* методу дозволило виявити тенденції і перспективи використання потенційних можливостей української діаспори як важливого ресурсу демократичного оновлення українського суспільства.

Системне застосування зазначених методів зумовило виявлення ключових суперечностей, причинно-наслідкових зв'язків досліджуваних проблем, чинників і умов їх розв'язання, а також дозволило реалізувати авторське бачення процесу демократизації сучасної України, можливостей максимального використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів у розвитку зазначеного процесу. Окрім наукового доробку вітчизняних авторів, теоретичну основу дослідження склали праці зарубіжних, зокрема, польських науковців і громадсько-політичних діячів. Поряд з вищезазначеним, у роботі відображено емпіричні спостереження автора за розвитком політичних процесів в умовах становлення незалежної України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в системному політологічному дослідженні причин виникнення, сучасного стану і напрямів використання потенційних можливостей української діаспори Республіки Польща в умовах демократичного розвитку сучасної України, насамперед як чинника зміцнення національної безпеки держави. У рамках проведеного дослідження отримано наступні результати.

Уперше:

– здійснено політологічний аналіз поняття «діаспора» в контексті потреб вироблення сучасної стратегії національної безпеки. У відповідності з цим сформульовано й охарактеризовано визначальні риси діаспори як державотворчого чинника: співвіднесення власної долі з долею своєї батьківщини та її народу; участь у суспільно-політичних, соціально-економічних та культурних процесах «материнської» землі, ретрансляція її основних цінностей; забезпечення своїй батьківщині позитивного міжнародного іміджу, економічної, культурної та інформаційної присутності в геополітично важливих

регіонах; сприяння розв'язанню внутрішніх проблем рідної країни за рахунок залучення інтелектуального потенціалу представників діаспорних громадських об'єднань;

– на основі порівняльно-політологічного дослідження досвіду різних країн (Німеччини, Китайської Народної Республіки, Російської Федерації, Республіки Азербайджан, Республіки Польща) визначено потреби й можливості співпраці з діаспорою, спрямованої на зміцнення двосторонніх відносин з країною її перебування та утвердження власної державності: сприяння в інформаційному та духовному забезпеченні представників діаспори, зокрема, розвиток засобів масової інформації та науково-освітніх видань мовою держави її походження; використання етнічних груп, задіяних у фінансовій сфері країни проживання для забезпечення політичної стабільності уряду етнічного ядра; залучення своїх громадян за кордоном для добування й систематизації необхідної інформації; всебічна увага до забезпечення життєдіяльності діаспори в різних сферах суспільного розвитку країни її проживання;

– виявлено специфічні особливості української діаспори в Республіці Польща, зокрема, з'ясовано, що українська діаспора у Республіці Польща є менш гомогенною у порівнянні з діаспорними громадами Канади або США, що обумовлено низкою об'єктивних чинників: вона не мала досвіду існування стабільних громад протягом життя кількох поколінь; її ідентифікація носить радше не інституціолізований, а соціокультурний характер у межах західноєвропейської традиції гуманізму, демократичних цінностей, вільного ринку. Вищезазначене зумовлює необхідність відповідної співпраці між Україною та Польщею;

– з'ясовано місце і роль української діаспори Республіки Польща в реалізації стратегії національної безпеки України; доведено, що взаємодія з українською діаспорою цієї країни потребує її виходу на інституційно-організаційний рівень, насамперед з метою налагодження системної співпраці на шляху євроінтеграційного і північноатлантичного безпекового поступу України (виокремлення «лідерів думок» у середовищі діаспори, залучення її представників до реалізації євроінтеграційних і північноатлантичних безпекових програм для України, утвердження широкого українсько-польського діалогу зі спірних проблем та ін.).

Дістали подальшого розвитку:

– удосконалення нормативно-правових параметрів українсько-польського двостороннього співробітництва, зокрема, запропоновано створення окремого нормативного акту стратегічного характеру, спрямованого на використання потенціалу зарубіжного українства;

– обґрунтування ефективних напрямів співпраці з українською діаспорою в Республіці Польща, зокрема шляхом реалізації комплексної програми з поглиблення ділового співробітництва й економічної співпраці; залучення провідних польських фахівців, що володіють досвідом інтеграції Польщі в євроатлантичні структури; налагодження інформаційної співпраці, спрямо-

ваної на висвітлення в Україні привабливості європейських цінностей і стандартів повсякденного життя;

– виокремлення класифікаційних ознак представників української діаспори (за характером утворення, за географією розселення, за особливостями формування, за чисельністю) з аналізом специфіки регіонального формування і особливостей життєдіяльності української діаспори;

– визначення основних векторів використання потенціалу української діаспори для формування позитивного образу України і українців у польському суспільстві: нівелювання історично сформованих стереотипних уявлень про українців як нетолерантних, агресивних і войовничих людей; поступова зміна уявлення поляків про Україну, як про країну бідну, відсталу, охоплену безладдям, зловживанням алкоголем, пронизану корупцією і злочинністю; утвердження у свідомості поляків геополітичного значення України, як такої, що стримує російську агресію, та здатної розширити рамки й можливості Європейського Союзу.

Поглиблено:

– обґрунтування поняття «діаспора», зокрема, запропоновано авторське інтегроване визначення «української діаспори» як сукупності осіб українського походження («світового українства»), які внаслідок історичних обставин, що зумовили масштабні еміграційні процеси, опинилися і проживають за межами України, які зберегли відчуття спільності власних інтересів із загальнонаціональними інтересами своєї батьківщини, розуміння власної долі, як невід'ємної від долі свого народу, і яким властиве прагнення до збереження власної етнічної ідентичності, примноження сукупного соціально-культурного надбання, намагання підтримувати на колективному та індивідуальному рівнях зв'язки з країною свого походження;

– уявлення про співпрацю з українською діаспорою в Республіці Польща як таку, що має здійснюватися дворівнево: 1) на рівні співпраці державних (урядових) інституцій й організацій; 2) на рівні співпраці й обміну досвідом різноманітних інституцій громадянського суспільства.

Практичне значення одержаних результатів. Результати пропонованого дослідження можуть бути використані в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, державних установ, діяльність яких безпосередньо пов'язана зі співпрацею з українцями, що проживають поза межами національного ядра і які зможуть принести користь нашій державі, особливо що стосується вироблення новітньої Стратегії національної безпеки України, українсько-польського двостороннього співробітництва, захисту національних інтересів в умовах глобалізації та зовнішньої агресії.

Сформульовані в дисертації теоретичні положення, аналітичні висновки та прикладні рекомендації можуть використовуватися для розробки лекційних курсів з політології, історії, культурології, українознавства, а також розробки спеціальних політологічних курсів, орієнтованих на захист національної безпеки і національних інтересів України в сучасному світі.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та висновки дисертаційної роботи обговорювалися у виступах на наукових конференціях, семінарах, круглих столах: ІХ науково-методичній конференції «Фахові аспекти забезпечення національної безпеки держави» (Київ, 8 квітня 2010 р.); ІХ воєнно-науковій конференції наукових і науково-педагогічних працівників Воєнно-дипломатичної академії (Київ, 3 листопада 2010 р.); науково-практичній конференції Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького «Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України» (Київ, 19 листопада 2010 р.); VI міжнародній науково-практичній конференції Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Військова освіта та наука: сьогодення та майбутнє» (Київ, 25 листопада 2010 р.); XVI воєнно-науковій конференції наукових і науково-педагогічних працівників Воєнно-дипломатичної академії (Київ, 7 квітня 2011 р.); X науково-методичній конференції наукових і науково-педагогічних працівників Воєнно-дипломатичної академії (Київ, 23 листопада 2011 р.); III міжнародному науковому семінарі, присвяченому пам'яті В'ячеслава Липинського «Роль еліти у процесах політичної трансформації Польщі та України: історія і сучасність» (Житомир, 26 листопада 2011 р.); XI науково-методичній конференції Воєнно-дипломатичної академії (Київ, 29 листопада 2012 р.); XVIII воєнно-науковій конференції слухачів і молодих науковців Воєнно-дипломатичної академії (Київ, 26 квітня 2013 р.); XIII науково-методичній конференції Воєнно-дипломатичної академії (Київ, 27 листопада 2014 р.); «круглому столі» «Політичні партії і вибори в Україні» (Київ, 26 червня 2015 р.); I конгресі Громадської організації «Академія політичних наук» (Київ, 20 вересня 2016 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 9 наукових праць, з яких 6 – наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, 1 – наукова праця, яка засвідчує апробацію матеріалів дисертації, 2 – наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура дисертації обумовлена можливостями джерельної бази, метою та основними завданнями роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг становить 187 сторінок, із них основний текст – 158 сторінок, список використаних джерел (287 найменувань) – 26 сторінок, додатки – 2 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначені мета і завдання, розкриваються наукова новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, зазначено здійснену апробацію результатів дослідження та авторські публікації за темою, наводяться дані про структуру та обсяг роботи.

Перший розділ – *«Діаспора як соціальний феномен і об'єкт політологічного аналізу»* – присвячено викладенню результатів аналізу наукового доробку українських та зарубіжних вчених щодо всебічного осмислення поняття «діаспора», подано характеристику джерельної бази дисертації, визначено особливості та основні напрями співпраці з діаспорою з метою досягнення належного рівня національної безпеки в державі її походження.

У підрозділі 1.1 – *«Джерельна база і класифікаційні ознаки поняття «діаспора» як характерного для України суспільно-політичного явища»* – основну увагу зосереджено на характеристиці нормативно-правових актів, що регламентують життєдіяльність діаспори та право кожного народу на створення власної держави або ж на певне утворення в її межах; охарактеризовано специфіку і типологічні ознаки поняття «діаспора».

Аналіз міжнародно-правових джерел засвідчує: міжнародне право дозволяє на належному рівні захистити права представників даної групи в країні перебування; забезпечує право на самовизначення людини, на його рівність перед законом з громадянами країни перебування.

Суттєвим кроком посилення уваги Української держави стосовно діаспори стало включення до Конституції України 1996 р. статті 12, де зафіксовано задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави. З огляду на необхідність врегулювання статусу закордонних українців, полегшення їхніх контактів з етнічною Батьківщиною у 2004 р. було прийнято Закон України «Про правовий статус закордонних українців». Конкретизація визначених Конституцією і зазначеним законом приписів реалізується в державних програмах, спрямованих на задоволення національно-культурних, мовних, інформаційних та ін. потреб закордонних українців, а також на використання потенціалу останніх для просування інтересів України у міждержавних відносинах, поширення відомостей про неї серед громадських, політичних, наукових та ділових кіл зарубіжжя.

Існують різні критерії класифікації діаспор: за часом утворення, чисельністю, географією розселення, характером взаємодії з державою походження тощо. У відповідності з цим розрізняють діаспори: старі, відносно молоді, нові (С. Арутюнов, С. Козлов); класичні (наприклад, – єврейська) й сучасні (В. Попков); діаспори-жертви, трудові діаспори, торгівельні, імперські (Р. Коен); «бездомні» (що не мають «своєї» держави), «дрімаючі» (Г. Шеффер); «мобілізовані» і «пролетарські» (Дж. Армстронг). Для класифікації

української діаспори можна застосувати такі класифікаційні ознаки: за характером утворення, за географією розселення, за особливостями формування, за чисельністю.

Що стосується терміну «українська діаспора», то його вже у 20–30-і роки минулого століття використовував визначний український політолог В. Старосольський. Однак остаточно в українській публіцистиці та науковому вжитку він утвердився лише на початку 80-х років з появою відповідних наукових статей. В Україні донедавна цей термін сприймався далеко неоднозначно і був об'єктом гострих дискусій. На сьогодні в розумінні цього явища переважає тлумачення його як частини певного етносу, розсіяної через переселення, в результаті проведення насильницьких заходів, внаслідок загрози геноциду, впливу економічних і географічних чинників. Визначальними характеристиками української діаспори слід вважати: діаспорну свідомість її членів (відчуття загроз для своєї країни, розуміння свого призначення як ретранслятора народних цінностей); активна участь у розвитку й популяризації національної культури, в економічному, політичному, науковому процесі розвитку української нації; збереження духовної основи власної життєдіяльності.

Оцінюючи стан вивчення вказаної проблеми, слід відзначити, що, незважаючи на ґрунтовні дослідження діаспори українськими науковцями (Т. Кияк, С. Віднянський, С. Кульчицький, І. Винниченко), її використання в інтересах держави залишається незадовільним. Зокрема, в наявних дослідженнях відсутня класифікація національно-психологічних особливостей груп етнічних українців за кордоном в залежності від країни їх перебування. Звідси проведення досліджень проблематики української діаспори передбачає розробку рекомендацій для налагодження більш тісних стосунків України з державами, де проживає значна кількість українців, вироблення нових програм співпраці із закордонними українцями, більш ефективного використання їх інтелектуального, політичного та економічного потенціалів.

Підрозділ 1.2 – *«Систематизація світового досвіду використання потенціалу діаспори як чинника зміцнення національної безпеки держави її походження»* – присвячено аналізу досвіду використання різними країнами діаспор як чинника утвердження своєї держави на міжнародній арені, визначення її місця в геополітичному просторі, формування власної геостратегії, спрямованої на забезпечення національних інтересів.

Особливе місце дослідження проблеми української діаспори посідає в контексті забезпечення національної безпеки України. Світовий досвід переконливо засвідчує, що на сьогоднішній день діаспора в багатьох країнах світу зберегла себе як окрему самобутню спільноту і водночас інтегрувалась в суспільство країни свого проживання, активно впливаючи на його розвиток. Узагальнений досвід використання етнічних груп в літературі висвітлений недостатньо, хоча відомо багато прикладів успішного вирішення стратегічних завдань певної країни саме завдяки представникам діаспори. Наочними прикладами використання представників етнічних груп

за кордоном в інтересах держави є діяльність таких країн як Німеччина, Китай, Сирія, Іран, Ізраїль, Азербайджан, Індія, Вірменія.

Досвід зазначених країн, описаний у працях таких дослідників як В. Федько, К. Звонарьов, В. Сімонов, М. Семіряга, І. Панарін, А. Волошин та ін., показує, що діаспора може стати ефективним інструментом лобювання інтересів країни походження. Використовувати знання та навички діаспор можна шляхом створення мереж з обміну знаннями. Деякі ініціативи включають програми наставництва-спонсорства в певних секторах або галузях, спільні дослідницькі проекти, механізми експертної оцінки, віртуальне повернення (через дистанційне та електронне навчання), а також короткострокові візити і відрядження. Для того, щоб підвищити користь від цих заходів, зацікавлена країна повинна проводити дослідження кадрових ресурсів, доступних у діаспорі, створювати активні мережі й розвивати конкретні види діяльності та програми із залучення закордонних представників своєї нації.

Середовищу української діаспори властива якість, що відрізняє її від решти діаспор. Якщо головною сферою застосування життєвої енергії більшості діаспор є бізнес і фінанси, то українці, які прагнуть співпрацювати зі своєю батьківщиною, значною мірою – вчені, інтелектуали, радники, експерти. Займаючи цю нішу, вони мають менший доступ до «живих грошей», але володіють значно важливішим – одухотвореним інтелектом, який за бажання і правильної організації можна конвертувати у вагомий стратегічний чинник, що стосується зміцнення національної безпеки сучасної України.

Другий розділ – «Українська діаспора в Республіці Польща: причини виникнення, сучасний стан та потенційні можливості» – присвячено аналізу української діаспори в Республіці Польща в контексті її використання як конструктивної державотворчої сили, здатної надати допомогу своїй історичній Батьківщині.

У підрозділі 2.1 – *«Суспільно-політичні особливості становлення і характер діяльності української діаспори в Республіці Польща»* – зазначається, що останнім часом зацікавленість проблемами діяльності діаспор у країнах їхнього проживання значно зросла. У цьому контексті з'ясовано, що українці становлять автохтонну етнічну групу, оскільки їхні предки споконвіку проживали на землях Бойківщини, Лемківщини, Підляшшя, Холмщини і Надсяння, що входять нині до складу цієї країни. Основна маса українського населення проживає в західних і, особливо, в північних регіонах Польщі – Ольштинському, Гданському, Кошалінському, Щецінському та Вроцлавському воєводствах. Українське населення Польщі тісно інтегроване в місцеве соціально-економічне й культурне середовище. Серед польських українців є багато відомих діячів, які працюють у науково-культурній сфері, в різних галузях економіки, промисловості та сільського господарства.

Інтерес до української суспільності в Польщі найбільше проявився наприкінці 80-х – на початку 90-х років, коли сформувалися нові можливості

для діяльності та розвитку національних меншин. Особливо в підготовчий період так званого «круглого столу», який було започатковано восени 1988 року і метою якого було вироблення для правлячих політичних сил і опозицій платформи щодо суспільно-політичного становища в державі. Завдяки зусиллям впливових представників української діаспори (С. Козак, М. Лесів, В. Мокрий, М. Чех) українське питання в Польщі (становище національної меншини, двосторонні польсько-українські відносини та ін.) вдалося винести на парламентський рівень. У даний період активізувалося й життя української громади з виникненням громадських організацій, а саме – Спілки незалежної української молоді, Українського християнського братства святого Володимира тощо. Наприкінці лютого 1990 р. Українське суспільно-культурне товариство на своєму надзвичайному з'їзді реорганізувалося в Об'єднання українців у Польщі.

Умовно українську діаспору в Польщі можна поділити за легальністю життєдіяльності на легальних, нелегальних працівників і осіб, які тимчасово проживають на території країни. До легальних працівників відносяться особи, які перебувають у Польщі після переїзду їх батьків з України під час різних хвиль міграції. До неї відносяться також студенти, які навчаються у вищих навчальних закладах чи перебувають на післядипломному стажуванні. До легально працюючих можна віднести й висококваліфікованих фахівців, які закінчили вузи в Україні й отримали дозвіл на працю або підвищують у Польщі свою кваліфікацію. До нелегальних працівників відносяться особи, які перебувають у Польщі на підставі туристичної візи і при цьому нелегально працюють. До осіб, які тимчасово проживають на території країни, належать торговці – особи, які приїжджають до Польщі на нетривалий термін (1–2 тижні) з метою торгівлі. В межах другої та третьої категорій можна виділити також осіб, які взяли шлюб з польськими громадянами, внаслідок чого відбулася зміна їхнього статусу в Польщі.

Загалом, можна стверджувати, що українці в Польщі становлять велику кількість. І ті з них, котрі проживають у Польщі легально, займають значне місце в усіх сферах життєдіяльності даної країни. До таких осіб належать насамперед українські викладачі та студенти вищих навчальних закладів Республіки Польща. Тим більше, що останніми роками все більше викладачів за різними програмами викладають у польських вузах. З огляду на зазначене представники української діаспори можуть бути корисними при виконанні заходів, що стосуються реалізації стратегії національної безпеки України. Існує значний потенціал використання представників української діаспори для налагодження більш плідної співпраці між нашими державами в політичній, економічній і соціокультурній сферах життєдіяльності.

У підрозділі 2.2 – *«Політичні аспекти формування образу України та українців у польському суспільстві»* – з'ясовано, що, перебуваючи понад двадцять п'ять років у статусі незалежної держави, Україна залишається у складній економічній і політичній ситуації. До внутрішніх проблем додалися зовнішні – анексія та окупація Автономної Республіки Крим і окупація

частини Луганської та Донецької областей Російською Федерацією. За такої ситуації Україна повинна віднайти своє місце серед інших країн та окреслити свою позицію щодо найважливіших процесів, які відбуваються в Європі.

Образ України і українців у польському суспільстві сформувався значною мірою під впливом історії – включаючи не лише Другу світову війну, а й події віддалені в історичному часі. Останні десятиліття, в межах яких відбуваються становлення самостійної української держави та налагодження різноманітних зв'язків українців з поляками, позитивно вплинули на вже сформований образ, однак ці зміни відбуваються дуже повільно. Серед причин, що ускладнюють примирення, найчастіше фігурують не з'ясовані до кінця проблемні питання минулого. Історія польсько-українського сусідства здебільшого є історією конфліктів, гостроту яких відчутно посилював той факт, що етнічні поділи значною мірою співпадали із соціальними.

На основі систематизованих даних можна констатувати, що Україна має своє місце в свідомості поляків. Однак цей факт не означає, що знання про сучасну українську державу є розповсюдженими в польському суспільстві такою ж великою мірою, як пристрасті, образи та спогади, що їх спонукає слово «Україна». Інформація, на основі якої формується образ України у Польщі, надходить не з різних джерел, однак чи не найважливішим серед них є засоби масової інформації. Упродовж останніх кількох років у Польщі можна спостерігати виразне зростання зацікавлення медіа українськими справами. Найпопулярніші газети – насамперед «Газета виборча» і «Річ Посполита» – приділяють багато уваги інформації про Україну, намагаючись не лише коментувати поточні події, а й висловлювати міркування з важливих питань, що стосуються польсько-українських взаємовідносин.

Представлений образ України і українців в очах поляків є переважно негативним. Однак протягом останніх десяти років у цій сфері відбулися серйозні зміни. На рівні громадянського суспільства значно зменшився відсоток поляків, які вважають примирення з українцями неможливим. Постійно змінюється також проголошуваний рівень симпатії та неприязні до українців. Це значною мірою пов'язано з тим, що протягом кількох останніх років у польських ЗМІ суттєво збільшився обсяг інформації про Україну. До того ж загальна підтримка корисності співробітництва Польщі і України не залежить вирішальною мірою від симпатії чи неприязні до українців та стосується практично всіх важливих сфер співробітництва, включно з наданням Україні економічної, військової, освітньої допомоги чи підтримки на міжнародній арені.

Третій розділ – «Українська діаспора Республіки Польща як чинник реалізації стратегії національної безпеки України» – присвячено аналізу основних напрямів взаємодії української діаспори Республіки Польща з Українською державою та визначення місця і ролі діаспори в реалізації євроінтеграційної і північноатлантичної безпекових стратегій.

У підрозділі 3.1 – «Основні напрями взаємодії України з представниками української діаспори Республіки Польща» – з'ясовано, що діаспори за умов становлення інформаційної цивілізації та розгортання глобалізаційних процесів стають транснаціональним явищем. Феномен діаспор є досить складним і багатошаровим явищем не тільки в етнокультурному, але й в соціально-економічному, політичному, конфесійному та геополітичному вимірах.

Розгляд основних напрямів взаємодії України з діаспорою в Польщі має спиратися на дослідження структурно-функціональної організації системи міждержавних взаємовідносин нашої держави з Республікою Польща. Адже міждержавні відносини є основною формою взаємодії держав на офіційному рівні та створюють нормативно-правове підґрунтя для налагодження не тільки формалізованих, а й неофіційних контактів між представниками різних держав. Спільними для країн-сусідів на сьогодні є євроінтеграційний та безпековий вектори розвитку.

Інформаційний вплив у контексті розгляду основних напрямів взаємодії України з представниками української діаспори в Республіці Польща варто здійснювати, виходячи з позицій теорії масової комунікації Ю. Габермаса, насамперед на інтерактивному рівні. Базовими каналами поширення інформації на цьому рівні масової комунікації є як традиційні ЗМІ, так й інтернет-ресурси. Інтерактивний рівень політичної (масової комунікації) із залученням активних представників української діаспори у Польщі є одним із найперспективніших напрямів співпраці України з представниками діаспори у Республіці Польща, особливо зважаючи на завдання необхідності подолання негативних стереотипів щодо українства в очах поляків, закріплення в польській громадській думці позитивного іміджу України й українців.

Успішній реалізації завдання залучення діаспори має сприяти стратегія роботи з особливою її групою – так званими «лідерами думок». Останні у діаспорному середовищі – це, як правило, або представники інтелігенції (освітняни, науковці, журналісти), або представники так званого «третього сектору». Тому при розгляді перспективних можливостей розгортання і поглиблення українсько-польського діалогу, окремим напрямом взаємодії України з польським українством має стати налагодження тісніших взаємозв'язків з «третім сектором» у середовищі української діаспори – неурядовими громадськими організаціями, благодійними, просвітницькими та іншими фондами, молодіжними рухами й об'єднаннями. До «лідерів думок» української діаспори у Республіці Польща належать, безумовно, і найбільш активні представники релігійних громад. Важливо зазначити, що загалом для Польщі релігійний фактор відіграє надзвичайно потужну роль і в громадському, і в політичному житті країни.

Серед найбільш перспективних напрямів налагодження цілісної системи ділового співробітництва й економічної співпраці варто виокремити: співробітництво авторитетних представників української діаспори Польщі з

вітчизняними урядовцями різних рівнів, представниками громадянського суспільства, науковцями і бізнесменами; створення спільних комісій, дискусійних клубів, бізнес-інкубаторів для розробки і сприяння впровадженню в життя інвестиційних проектів у різних сферах вітчизняної економіки; організація і проведення постійних ділових зустрічей, через створення спільних товариств, філій польських компаній та фінансових установ.

У підрозділі 3.2 – «*Місце і роль української діаспори Республіки Польща в реалізації стратегії національної безпеки України*» – наголошується, що в сучасних умовах вивчення досвіду країн Центральної і Східної Європи на шляху їх просування до НАТО та ЄС є надзвичайно значимим для України. Українська діаспора у Республіці Польща, у свою чергу, може розглядатися як важливий чинник європейської інтеграції і розвитку північноатлантичного безпекового вектору України.

Серед особливостей української діаспори у Республіці Польща, які суттєво можуть вплинути на успішність залучення польських українців до реалізації євроінтеграційної та північноатлантичної безпекових стратегій України, на нашу думку, варто виокремити наступні.

Польські українці мають бути активно залучені до роботи з узгодження європейської ідентичності українців у соціокультурному вимірі з її євроінтеграційними намірами та домаганнями в геополітичному вимірі. На Українську державу та громадянське суспільство покладається завдання світоглядного характеру – створити умови для самоідентифікації українства як повноцінної європейської нації. Усі попередні спроби втілення окреслених геополітичних кроків радше були квазістратегіями, оскільки не торкалися засадничого питання – світоглядно-аксіологічного вибору.

При визначенні перспектив залучення української діаспори у Польщі до реалізації євроатлантичної стратегії України обов'язково має бути врахована специфіка зовнішньої політики Республіки Польща та розстановка польських політичних сил у їх ставленні до ключових геополітичних питань.

Потрібно якомога частіше залучати до співпраці з представниками діаспори вітчизняних експертів, науковців, представників ЗМІ та використовувати потенціал експертів, науковців, представників ЗМІ, які є «лідерами думок» у діаспорному середовищі польського українства, аби вони разом виробили оптимальну модель реалізації євроінтеграційних і північноатлантичних безпекових програм України у двох вимірах – внутрішньополітичному (спрямований на системну інформаційну роботу всередині України) та зовнішньополітичному (має поширювати свій інформаційний вплив на простір ЄС в цілому).

Надзвичайно важливою є робота з інституціалізації інформаційного впливу з метою популяризації євроінтеграційних і північноатлантичних безпекових стратегій України. Роль громадських організацій й об'єднань, неурядових структур і фондів, у тому числі діаспорних об'єднань, полягає

у тому, що вони мають стати систематизаторами такого інформаційного впливу.

Зважаючи на те, що євроатлантичні прагнення України – це стратегія, спрямована не на одне десятиріччя, одним із центральних зовнішньополітичних завдань Української держави сьогодні має стати не лише утвердження її європейського образу в країнах ЄС, а й формування цього образу в молодіжному середовищі українських діаспор країн Європи, у тому числі й у Республіці Польща.

У **висновках** систематизовано результати представленого дослідження, які дозволяють осмислити роль української діаспори Республіки Польща в демократичному розвитку сучасної України як комплексне явище, що потребує належного інституційного та нормативно-правового забезпечення на національному та міждержавному рівнях, ефективної взаємодії громадянського суспільства і правової держави. Отримані наукові результати дослідження дають підстави сформулювати наступні положення.

Для посилення ролі України у світовому співтоваристві, досягнення певних раціональних політичних і економічних цілей, захисту національних інтересів України важливе значення має встановлення дружніх стосунків України з країнами проживання зарубіжних українців. З цією метою необхідно нагромаджувати знання про закордонне українство, його життєдіяльність, психологічні особливості, суспільні, політичні, етнокультурні процеси, досягнення і внесок у суспільний розвиток країни походження та країни проживання. У цьому контексті визначальними рисами діаспори, налаштованої на плідну співпрацю з країною свого походження слід вважати співвіднесення власної долі з долею своєї батьківщини та її народу; участь у суспільно-політичних, соціально-економічних та культурних процесах «материнської» землі, ретрансляція її основних цінностей; забезпечення своїй батьківщині позитивного міжнародного іміджу, економічної, культурної та інформаційної присутності в геополітично важливих регіонах; сприяння розв'язанню внутрішніх проблем рідної країни за рахунок залучення інтелектуального потенціалу представників діаспорних громадських об'єднань.

Співпраця з українською діаспорою, спрямована на зміцнення національної безпеки держави, як засвідчує світовий досвід, передбачає: сприяння в інформаційному та духовному забезпеченні життєдіяльності закордонних українців; розвиток проукраїнських засобів масової інформації та науково-освітніх видань; використання етнічних груп, задіяних у фінансовій сфері країни проживання для забезпечення політичної стабільності уряду етнічного ядра; залучення своїх громадян за кордоном для добування й систематизації необхідної інформації; всебічну увагу щодо підтримки діаспори в різних сферах суспільного розвитку країни її проживання.

Українська діаспора в Польщі, на відміну від діаспор інших країн, не мала належного історичного досвіду існування в стабільному середовищі

протягом життя кількох поколінь; її ідентифікація носить радше не інституціолізований, а соціокультурний характер у межах західноєвропейської традиції гуманізму, демократичних цінностей, вільного ринку. Вищезазначене зумовлює необхідність співпраці між Україною та Польщею за наступними напрямками: підготовка кадрів за спеціальностями, що є предметом обопільної зацікавленості; забезпечення представникам національних меншин – польської в Україні та української в Республіці Польща – умов для вивчення рідної мови та навчання рідною мовою на рівні дошкільної початкової і середньої освіти, а також у вищих навчальних закладах; сприяння організації спільних наукових заходів, конференцій, симпозіумів, олімпіад і конкурсів для молоді тощо; забезпечення наукового стажування у вищих навчальних закладах; підготовка вчителів відповідно української і польської мов та створення необхідних умов для підвищення рівня їхньої кваліфікації.

Співпраця України з українською діаспорою у Республіці Польща має здійснюватися дворівнево – на рівні державних (урядових) інституцій й організацій та на рівні обміну досвідом інституцій громадянського суспільства. Діаспорна громада може виступити в якості потужного проукраїнського лобі у політичних і бізнесових колах як на рівні Європейського Союзу загалом, так і у Республіці Польща зокрема. Для повноцінної реалізації цієї мети необхідно виокремити експертів, науковців, представників ЗМІ, які є «лідерами думок» у діаспорному середовищі польського українства, аби вони разом виробили власний варіант реалізації євроінтеграційних і північноатлантичних безпекових програм для України у двох вимірах – внутрішньополітичному (тобто спрямований на системну інформаційну роботу всередині України) та зовнішньополітичному (має поширювати свій інформаційний вплив на простір ЄС у цілому). Особливе місце має бути відведене налагодженню співпраці з молодими представниками української діаспори в Польщі.

Важливою проблемою є використання потенціалу української діаспори для формування позитивного образу України і українців у польському суспільстві. Це включає, з одного боку, нівелювання історично сформованих стереотипних уявлень про українців як нетолерантних, агресивних і войовничих людей. Та, з іншого боку, – поступову зміну уявлення поляків про Україну, як про країну бідну, відсталу, охоплену безладдям, зловживанням алкоголем, пронизану корупцією і злочинністю. Необхідно утверджувати у свідомості поляків геополітичне значення України, як такої, що стримує російську агресію, та здатної розширити рамки й можливості Європейського Союзу. Виходячи з цього, головним завданням співпраці Української держави з діаспорою у Польщі стає перетворення заходів взаємодії і співробітництва зі спорадичних, поодиноких подій або подій, присвячених певним «круглим датам», на систематичну і комплексну роботу з метою утвердження широкого українсько-польського діалогу. Основні напрями взаємодії Української держави з українською діаспорою у

Республіці Польща мають бути оформлені у вигляді окремого документу стратегічного характеру. Загальна ж робота щодо співробітництва з українством зарубіжжя має координуватися спеціальним законом, який повинен відповідати вимогам часу та відійти від суто декларативної політики. Здійснення впливу української діаспори Польщі всередині України з метою просування національних євроатлантичних стратегій повинно спиратися на формування інформаційної роботи представників української діаспори щодо роз'яснення привабливості європейських цінностей, стандартів життя серед українства на історичній батьківщині.

Провідним вектором розвитку співпраці Української держави з діаспорою у Польщі є розгортання потужного інформаційного впливу щодо формування позитивного іміджу України й українців у Республіці Польща та на теренах Європейського Союзу загалом з активним залученням до цієї стратегії «лідерів думок», представників «третього сектору», активних членів релігійних громад. Інформаційний вплив на діаспорне середовище українства в Польщі може і має здійснюватися через традиційні та електронні ЗМІ (як українські, так і польські). Залучення української діаспори у Республіці Польща до реалізації євроінтеграційної і північноатлантичної безпекової стратегій Української держави – один з провідних векторів співпраці діаспори з Україною сьогодні. Така робота має носити системний і комплексний характер, спиратись на комбіновану стратегію. Комбінована стратегія, з одного боку, передбачає системне врахування досвіду Польщі в здійсненні її інтеграції у євроатлантичні структури. З іншого боку, означена стратегія має спиратися на широку агітаційну кампанію в Україні, яка повинна реалізовуватися через налагодження прямої комунікації з передачею локального польського досвіду здійснення євроатлантичних кроків у державній політиці.

Таким чином, все вищезазначене засвідчує, що взаємодія з українською діаспорою у Республіці Польща буде неповною і неповноцінною без її виходу на інституційно-організаційний рівень, адже саме залучення організацій, об'єднань, фондаций польських українців сприятиме налагодженню більш системної співпраці громад діаспори з Україною на шляху її євроінтеграційного і північноатлантичного безпекового поступу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Таран Я. А. Політологічний аналіз формування української діаспори: причини виникнення та розвиток. *Трибуна*. 2010. № 1–2. С. 42–43.

2. Таран Я. А. Можливості впливу представників української діаспори на суспільно-політичне життя Республіки Польща, в котрій вони проживають. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 108. С. 133–135.

3. Таран Я. А. Місце і роль української діаспори Республіки Польща в реалізації стратегії національної безпеки України в умовах розгортання євроінтеграційного вектору. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. Електронне видання Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2016. № 10. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/issue/current

4. Таран Я. А. Основні напрями взаємодії України з представниками української діаспори Республіки Польща. *Держава і право. Серія: «Політичні науки»*: зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2016. Вип. 72. С. 197–214.

5. Таран Я. А. Роль української діаспори Республіки Польща в реалізації стратегії національної безпеки України. *Держава і право. Серія: «Політичні науки»*: зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2017. Вип. 78. С. 115–122.

6. Таран Я. А. Діаспора та її роль у політичному розвитку суспільства. *Humanities and Social Science*. 2015. № III (7). Issue: 42. С. 56–59.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Таран Я. А. Національно-психологічні особливості української діаспори. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України: III Всеукраїнська науково-практична конференція (Хмельницький, 19 листопада 2010 р.) / Державна прикордонна служба України, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2010. С. 198–199.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

8. Таран Я. А. Українська діаспора в сучасній класифікації. *Зовнішні справи*. 2011. № 7–8. С. 56–58.

9. Таран Я. А. Можливості співпраці з українською діаспорою в республіці Польща в контексті національних інтересів України. *Studia Politologica Ukraino-Polona*. 2012. Вип. 2. С. 166–169.

АНОТАЦІЇ

Таран Я. А. Українська діаспора Республіки Польща та її роль у демократичному розвитку сучасної України. – Дисертація.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси. – Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Київ, 2018.

Досліджено причини виникнення, сучасний стан і напрями використання потенційних можливостей української діаспори Республіки Польща в умовах демократичного розвитку сучасної України. Охарактеризовано

визначальні риси діаспори як державотворчого чинника: участь у суспільно-політичних, соціально-економічних та культурних процесах «материнської» землі, ретрансляція її основних цінностей; забезпечення своїй батьківщині позитивного міжнародного іміджу, економічної, культурної та інформаційної присутності в геополітично важливих регіонах; сприяння розв'язанню внутрішніх проблем рідної країни.

На основі порівняльно-політологічного дослідження досвіду різних країн (Німеччини, Китайської Народної Республіки, Російської Федерації, Республіки Азербайджан, Республіки Польща) визначено потреби й можливості співпраці з діаспорою, спрямованої на зміцнення двосторонніх відносин з країною її перебування та утвердження власної державності: використання етнічних груп, задіяних у фінансовій сфері країни проживання для забезпечення політичної стабільності уряду етнічного ядра; залучення своїх громадян за кордоном для добування й систематизації необхідної інформації; всебічна увага до забезпечення життєдіяльності діаспори.

З'ясовано місце і роль української діаспори Республіки Польща в реалізації стратегії національної безпеки України, налагодженні системної співпраці представників діаспори з Україною на шляху її євроінтеграційного і північноатлантичного безпекового поступу.

Ключові слова: діаспора, українська діаспора, демократичний розвиток, європейська інтеграція, національна безпека, двосторонні відносини, українсько-польське співробітництво.

Таран Я. А. Украинская диаспора Республики Польша и ее роль в демократическом развитии современной Украины. – Диссертация.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – политические институты и процессы. – Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины, Киев, 2018.

Исследованы причины возникновения, современное состояние и направления использования потенциальных возможностей украинской диаспоры Республики Польша в условиях демократического развития современной Украины, прежде всего как фактора укрепления национальной безопасности государства. Охарактеризованы определяющие черты диаспоры как фактора государственного строительства: соотнесение собственной судьбы с судьбой своей родины и ее народа; участие в общественно-политических, социально-экономических и культурных процессах «материнской» земли, ретрансляция ее основных ценностей; обеспечение своей родине положительного международного имиджа, экономического, культурного и информационного присутствия в геополитически важных регионах; содействие решению внутренних проблем родной страны за счет привлечения интеллектуального потенциала представителей общественных объединений диаспоры.

На основе сравнительно-политологического исследования опыта различных стран (Германии, КНР, Российской Федерации, Республики Азербайджан, Республики Польша и др.) определены потребности и возмож-

ности сотрудничества с диаспорой, направленного на укрепление двусторонних отношений со страной ее пребывания и утверждения собственной государственности: содействие в информационном и духовном обеспечении представителей диаспоры, в частности, развитие средств массовой информации и научно-образовательных изданий на языке государства ее происхождения; использование этнических групп, задействованных в финансовой сфере страны проживания, для обеспечения политической стабильности правительства этнического ядра; привлечение своих граждан за рубежом для получения и систематизации необходимой информации, оказание всестороннего внимания вопросам обеспечения жизнедеятельности диаспоры в различных сферах общественного развития страны ее проживания.

Обоснованы наиболее эффективные направления сотрудничества с украинской диаспорой в Польше: реализация комплексной программы по углублению делового сотрудничества и экономического сотрудничества; привлечение ведущих польских специалистов, обладающих опытом интеграции Польши в евроатлантические структуры; налаживание информационного сотрудничества по внедрению европейских ценностей и стандартов в повседневную жизнь украинского общества. Определены основные векторы использования потенциала украинской диаспоры для формирования положительного образа Украины в польском обществе: нивелирование исторически сложившихся стереотипных представлений об украинцах как нетолерантных, агрессивных и воинственных людях; постепенное изменение представления поляков об Украине, как о стране бедной, отсталой, охваченной беспорядками, злоупотреблением алкоголя, пронизанной коррупцией и преступностью; утверждение в сознании поляков геополитического значения Украины в деле сдерживания российской агрессии, расширения рамок и возможностей Европейского Союза. Сформировано представление о двухуровневом сотрудничестве с украинской диаспорой в Республике Польша: 1) на уровне государственных (правительственных) учреждений и организаций; 2) на уровне обмена опытом различных институтов гражданского общества.

Выявлены место и роль украинской диаспоры Республики Польша в реализации стратегии национальной безопасности Украины; доказано, что взаимодействие с украинской диаспорой в Республике Польша требует ее выхода на институционально-организационный уровень, прежде всего с целью налаживания системного сотрудничества представителей диаспоры из Украины на пути ее евроинтеграционной и североатлантической безопасности развития.

Ключевые слова: диаспора, украинская диаспора, демократическое развитие, европейская интеграция, национальная безопасность, двусторонние отношения, украинско-польское сотрудничество.

Taran Y. A. The Ukrainian Diaspora of the Republic of Poland and its role in the democratic development of modern Ukraine. – Thesis.

Thesis for a candidate degree in political sciences in specialty 23.00.02 – political institutions and processes. – V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2018.

The causes of the emergence, the current state and directions of the use of potential opportunities of the Ukrainian diaspora of the Republic of Poland in the conditions of democratic development of modern Ukraine. Characterized the defining features of the diaspora as a state-creating factor: participation in socio-political, socio-economic and cultural processes of "mother" land, retranslation of its main values; Providing to its homeland a positive international image, economic, cultural and informational presence in geopolitically important regions; assistance in solving internal problems of the native country.

On the basis of a comparative political study of the experience of different countries (Germany, the People's Republic of China, the Russian Federation, the Republic of Azerbaijan, the Republic of Poland), the needs and opportunities for cooperation with the diaspora, aimed at strengthening the bilateral relations with the country of its stay and the establishment of its own statehood, were identified: the use of ethnic groups involved in the financial sphere of the country of residence to ensure the political stability of the ethnic nucleus government; the involvement of its citizens abroad to obtain and systematize the necessary information; comprehensive attention to ensuring the vital activity of the Diaspora.

The place and role of the Ukrainian diaspora of the Republic of Poland in realization of the national security strategy of Ukraine in establishing a systemic cooperation of the diaspora representatives with Ukraine on the way of its Euro-integration and North Atlantic security advancement.

Key words: diaspora, Ukrainian diaspora, democratic development, European integration, national security, bilateral relations, Ukrainian-Polish cooperation.

Підп. до друку 26.12.2017. Формат 60 × 90 ¹/₁₆. Папір. офс. Гарнітура “Таймс”. Друк офс.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Зам.

Віддруковано у ТОВ-Видавництві “ЛОГОС” із оригіналів автора.
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 201 від 27.09.2000 р.
01030, Київ-30, вул. Богдана Хмельницького,10, тел. 235-6003